

Kultuur

Kunstiministeerium. Kriitikute produktiivsest frustratsioonist Paul Kuimetist kirjutamisel

([http://static.err.ee/gridfs/C35378CB627B1511C75B2055DE2512A64873095131AC7EC0FD3C49AFA861E789.jpg?](http://static.err.ee/gridfs/C35378CB627B1511C75B2055DE2512A64873095131AC7EC0FD3C49AFA861E789.jpg?width=1920&crop=%280%2C0%2C677.91%2C383%29&cropunits=680©units=383&rotate=0&s.contrast=0&s.saturation=0&s.brightness=0&s.grayscale=0&s.alpha=1&)

[width=1920&crop=%280%2C0%2C677.91%2C383%29&cropunits=680©units=383&rotate=0&s.contrast=0&s.saturation=0&s.brightness=0&s.grayscale=0&s.alpha=1&](http://static.err.ee/gridfs/C35378CB627B1511C75B2055DE2512A64873095131AC7EC0FD3C49AFA861E789.jpg?width=1920&crop=%280%2C0%2C677.91%2C383%29&cropunits=680©units=383&rotate=0&s.contrast=0&s.saturation=0&s.brightness=0&s.grayscale=0&s.alpha=1&)

Paul Kuimet (Foto: Gregor Tau)

Indrek Grigor

21.11.2016 10:18

Allikas: "Kunstiministeerium"

Rubriik: Kunst (<http://kultuur.err.ee/1/kunst>)

Paul Kuimet on üks neid autoreid, kellest on suhteliselt lühikese karjääri jooksul erakordselt palju kirjutatud ning tähelepanuväärsel kombel ennekõike analüütilises võtmes.

Kui jumal ehk toimetaja annab, ilmub tulevases Kunst.ee numbris minu artikkel mis annab põgusa ülevaate sellest, kuidas Kuimeti retseptsioon ajas muutunud on. Poliitilistelt tõlgendustelt liikus fookus formalismile ning seoses käesoleva aasta suvel Tallinna Linnagaleriis eksponeeritud näitusega "Hiline päraatlõuna" väitsin Kuimeti retseptsioonis uue nihke tekkinud olevat, seekord poeetika suunas.

Kuimeti uue, äsja EKKMis avatud näituse "Perpendikulaarne" kataloogist Chris Sharp'i ja Jaak Tombergi artikleid lugedes, on hea meel tõdeda, et mu prognoos pidas paika, mõlemad autorid otsivad enesele väljapääsu just poeetikas.

Lootes, et lotoõnn saadab mind veel mõnda aega, julgen teha veel ühe prognoosi.

Algselt kavatsesin oma Kunst.ee artikli kirjutada poeetika kui teguri mängutoomise vajadusest Kuimeti loomingu tõlgendamisel, sest olin ta suvisest näitusest "Hiline päraatlõuna" tõepoolest puht emotsionaalselt jalust rabatud. Kuid selgus, et Reet Varblane oli minust ette jõudnud ning poeetikapõhise tõlgenduse Sirbis juba avanud (<http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c6-kunst/autori-diktaat-ja-selle-lopp/>). Sellest lööduna tundsin, et mul ei jää muud üle, kui kirjutada historiograafiline ülevaade Kuimeti kohta seni kirjutatust. Seda ma ka tegin. Kuid millest ma enesele sealjuures aru ei andnud, on asjaolu, et ennustasin sellega Kuimeti retseptsiooni järgmist olulist teemat, milleks saab minu prognoosi kohaselt olema küsimus, millises keeles on pädev Kuimetist kirjutada.

Taolisele ennustusele annab alust tõsiasi, et Chris Sharp alustab oma artiklit Kuimeti uue näituse kataloogis järgmise lausega: "Paul Kuimeti töödest kirjutades on esimene ülesanne leida selleks sobiv keel." Ning Tomberg kurdab oma artikli teises lõigus, et Kuimeti loomingust "kirjutamise raskusi võiks üldistavalt ja etteruttavalt iseloomustada küsimusega: kuidas pääseda analüütiliselt ligi millelegi, mille mõju on tähenduse-eelne, samas kui ligipääsuvahend, keel ise, on pelgalt tähendusloomeaparaat?"

Üleüldse, mulle meeldivad autorid, kes minuga ühel nõul on. Chris Sharp kaldub küll natuke liiga poeetikasse ära vajuma. Nii kirjutab ta Kuimeti uuest videost "Exposure" EKKMis järgmist: "Kui sa ei tea, millega tegu, siis väldib see võõras, määratlematu ja täielikult salapärane ese igasugust liigitust peale skulptuuri." Ning Kuimeti fotoinstallatsioonide kohta kirjutab Sharp nii: "...hoone peegelfassaadi muutuvates kildudes peitub hilise päraatlõuna jäine kulg. Tõesti, võibolla pole see juhus, et see liminaalne või künniselaadne omadus kordub asjaolus, et mitmed teosed kujutavad hoone klaasfassaadi, rõhutades seeläbi sise- ja välisruumi vahelist eristust, mis on korraga silmale ületatav ja samas läbitungimatu."

Jaak Tomberg võtab sama teema kokku tõdemusega: "Võrdlemisi kitsas ja tuvastatav on ka kujutatavate objektide amplituud: skulptuurid või skulpturaalsed objektid, hooned või arhitektuursed objektid."

See ei tähenda, et Tomberg oleks kuidagi lakoonilisem kui Sharp, vastupidi. Kasutades ära koduväljaku eeliseid, laiutab ta märksa resoluutsemalt:

"Kuimeti viimaste aastate teostes teisenevad ja võimenduvad mõned üsna selgepiirilised suundumused... 1) pimedasse ruumi üles seatud kaks valguskasti, kus kujutatud objekti on vaadeldud kahest erinevast vaatenurgast, mille vaheline kontrast tekitab meelelise (ent ma sihilikult ei taha öelda, et "täendusliku") perspektiivinihke (ruumimanipulatsioonid) või 2) näitusesaalis filmiprojektorilt ekraanile projitseeritud 16mm film, millel kujutatakse leidlike tehniliste lahenduste abil "elama pandud" staatilisi objekte (ajamanipulatsioonid)."

Kuid pean paraku möönma, et Tombergi artikli paljulubavale sissejuhatusele järgneb mitu lehekülge märksa umbmäärasemat teksti.

Esmalt viitab Tomberg Kuimeti retseptiooni kummitavale sotsiaalkriitilisele joonele. Alustades lõiku sõnadega "**Kui tahta Kuimeti töödes leida...**", on kohe algusest selge, et Tomberg ei taha leida mingit ühiskonnakriitilist sisendit. Kuid see, mida ta täpselt leida tahab, jääb natuke häguseks. Mulle väga meeldib Tombergi mõiste "produktiivne frustatsioon", mille ta Kuimeti loomingu ajal tekkiva emotsiooni kirjeldamiseks on kasutusele võtnud ja ma usun end suutvat Tombergi mõttekäiku jälgida ning selle poststrukuralistlikku poeetikat hinnata, kuid mind häirib selle patroneeriv toon nii vaataja kui kunstniku suhtes.

Tomberg üritab meele-ära-heitlikult teksti abstraktsele adressaadile, kelleks tundub olevat teksti autor ise, selgeks teha, et Kuimeti looming teostab täiesti geniaalse, enneolematu ja sõnulseletamatu uperpalli:

"Kuimeti loomingut on keeruline sõnadega käsitleda ühel konkreetsel põhjusel: nimelt seepärast, et sõna, tähendus ning viimasel piirjoonel ka keel kui niisugune, on sedasorti kunsti mõjujõu suhtes läbinisti teisejärgulised ja otstarbetuseni hiljaks jäänud. Nende teoste muundav mõju teostub esmajoones afektiivsel tasandil, vastuvõtja puhtmeelises ja puhtkehalises tajukogemuses. See on kogemus mis jõuab täielikult aset leida "ammu" enne keele mõtestavat sekkumist – kogemus, mis on tähenduse-eelne ning sestap teatud nurga alt ka eel-subjektiivne."

Kui kriitik peab end kunstnikust kirjutades taolisse logorrheani küündivasse ekstaasi piitsutama, tekib minul oma enese kriitikutöö kogemuse põhjal paratamatult kahtlus kunstniku või teose tegelikus väärtuses. Kellele, miks ja mida siin ikkagi tõestada üritatakse? Kui Tomberg oleks kutseline kunstikriitik, oleks ta eeltsiteeritud lõigu kindlasti ilusti kaasaegse kunsti prestiižsõnavaraga garneerinud ning ma ei ole kindel, kas oleksin sellelt kohalt üldse edasi mõelnud.

Kuid olenemata sellest, et Tombergi tekst minu hinnangul vahepeal puht analüütiliselt rajalt lappama läheb, moodustavad selle algus ja lõpp meelekindlust sisaldava terviku.

Tomberg alustab Jacques Rancière'i kunstifilosoofilise teesiga, et "**kunst teisendab, muundab ja uuendab neid (olemasolevaid) viise, kuidas on üldse võimalik tajuda, mõelda, öelda, väljendada või teha. Ning selle käigus teisendab kunst ühtlasi subjektiivsust – see loob uusi subjektiivsusi.**"

Äsja kõlanu on sisuliselt kirjeldus selle kohta, kuidas ilu päästab maailma. Artikli päris lõpus tuleb Tomberg tagasi Rancière'i juurde ning sedastab: "...nende teoste mõju ei tulene mitte niivõrd nende mistahes tähendusest, vaid esmajoones nende lihtsast ruumilis-materiaalsest kohalolust."

Kuivõrd ruumiline ei kõla siinjuures kui prestiižsõnavara mõiste, mõjub ka Tombergi artikkel kokkuvõttes arusaadavat sisu sedastavana. Kuimet teeb ilusaid, meeleliselt kütkestvaid teoseid, mille kogemise afekt mõjutab seda, kuidas vaataja edaspidi oma ümbrust kogeb.

Toimetas

Madis Järvekülg